

Bir Üniversite Hastanesinde Hemşirelerin Yaşlılara Yönelik Tutumları Nurses' Attitudes Towards Older People at a University Hospital

Zeynep Demirtaş¹, Ramazan Sağlan¹, Didem Arslantaş¹, Alaettin Ünsal¹

¹ Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Eskişehir

Amaç: Çalışma, hemşirelerin yaşlılara yönelik tutumları ve etkileyen faktörlerin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntemler: Bir üniversite hastanesinde görev yapmakta olan 306(%85.0) hemşire üzerinde gerçekleştirilen kesitsel tipte bir araştırmadır. Katılımcılara sosyodemografik özelliklerini, yaşlılara tutum ile ilişkili olduğu düşünülen bazı faktörleri ve Kogan Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği'ni içeren anket form uygulandı. Verilerin analizinde univariate ve multivariate lineer regresyon analizi kullanıldı.

Bulgular: Çalışma grubunun %84.1'i kadın, yaş ortalaması(\pm SD) 29.3(\pm 6.8) idi. Kogan yaşlılara yönelik tutum ölçeğinden alınan puan ortalaması(\pm SD) 150.7 (\pm 29.9), puan ortancası (min-max) 153.0 (55.0-212.0) idi. Yapılan çoklu lineer regresyon analizi sonuçlarına göre aile gelir durumu ve yaşlandığında çocuklarıyla birlikte yaşamak istemek hemşirelerin yaşlılara yönelik tutumu ile ilişkili bulundu(F:8.456; p<0.05).

Sonuç: Aile gelir durumu düşük olanlarda ve yaşlandığında çocuklarıyla birlikte yaşamak isteyenlerde yaşlılara yönelik tutum daha olumlu saptandı. Hemşirelerin yaşlılara yönelik tutumlarını etkileyen faktörleri daha ayrıntılı araştırmak için nitel araştırmalara ihtiyaç vardır.

Anahtar Kelimeler: Hemşireler, tutum, yaşlı

Aim: This study was conducted to determine the effecting factors of nurses' attitudes towards older people.

Material and Methods: This cross-sectional study conducted on the 306(%85.0) nurses working at a University Hospital. Data was collected through a questionnaire composed of sociodemographic characteristics, some factors that can be associated with attitudes towards the elderly and Kogan's Attitudes Towards Older People(KAOP) scale. Univariate and multivariate linear regression analysis were used to analyze the data.

Results: Of the participants 84.1% was female. The mean(SD) of age was 29.3(6.8). Scores that gained from KOAP scale ranged between 55-212, its mean(SD) was 150.7(29.9) and its median was 153. According to the results of multiple linear regression analysis, income level and to want to live with their children when they are old were found to be related to attitudes of nurses towards older people (F:8.456; p<0.05).

Conclusions: Nurses who have poor income level and those who want to live with their children when they are old, the attitudes towards old people found more positive. Qualitative studies may be needed to investigate the factors that affect the attitudes of nurses towards elderly.

Keywords: Nurses, attitude, elderly

Sorumlu Yazar/ Corresponding Author: Dr. Zeynep Demirtaş

E-posta/E-mail: zeynepdemirtas@gmail.com

Adres/ Address: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Eskişehir

Telefon/ Phone: +90 222 239 29 79

Geliş Tarihi/ Received: 07.05.2019 **Kabul Tarihi/ Accepted:** 27.07.2019

GİRİŞ

Bugün, tarihte ilk kez çoğu insan 60'lı ve sonraki yaşlarda yaşamayı bekleyebilir. Bu durum düşük ve orta gelirli ülkelerde, doğum esnasında meydana gelen ve bulaşıcı hastalıklardan kaynaklanan ölümlerdeki azalmanın bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (1). Nüfusun yaşlanma hızı geçmişte olduğundan çok daha hızlıdır. Dünya nüfusunun, 2015 ve 2050 yılları arasında, 60 yaş üzerindeki oranın %12'den %22'ye yani yaklaşık iki katına çıkacağı tahmin edilmektedir (2). Nüfusun yaşlanması pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir.

Dünyada artan yaşlı nüfus, sağlık sorunlarının yanında sosyal problemlerle de karşı karşıya kalmaktadır ve yaşlılara yönelik olumsuz tutum da bu problemlerden biridir (3). Yaşlanma anlayışımızın, yaşlı nüfusun çeşitliliğini hesaba katan ve yaşlanmanın altında yatan eşitsizliklere cevap veren temel bir değişim üzerine inşa edilmesi oldukça önemlidir (1). Yaşlılara yönelik olumsuz tutumlar basmakalıp temellere dayanmakta, yaşlılık sürecinin ve yaşlıların potansiyellerinin anlaşılmasına neden olmaktadır. Bu konuda eğitim, bireylere daha gerçekçi bir bakış açısı sağlayarak yaşlılara yönelik olumlu tutumların gelişmesine katkı sunabilir (4-6). Yaşlılara yönelik tutumlar yaş, cinsiyet, kültür, öğrenim düzeyi, sosyoekonomik durum, gerontoloji eğitimi almak, yaşlı bireyle yaşamak, yaşlı bireylerle olan geçmiş deneyimler gibi pek çok faktörden etkilenmektedir (4, 7-9).

Yaşlanan nüfusa bakım veren hemşirelik işgücü, yaşlılara sunulan sağlık hizmetinin kalitesini sağlamak için kritik öneme sahiptir. Hemşirelerin yaşlılığı algılayışları, bakış açıları ve önyargıları, yaşlı sağlığı alanındaki çalışmalarda yaşanan sorunlara doğrudan ya da dolaylı olarak etki etmektedir. Yaşlılara kaliteli hizmet sunumunda hemşirelerin yaşlılara yönelik tutumu önemli bir rol oynamaktadır (10,11). Hemşirelerin, yaşlılara çeşitli ortamlarda bakım veren konumda olmaları

nedeniyle, yaşlılara yönelik tutumlarını ve algılarını incelemek önemlidir (12).

Çalışma, hemşirelerde yaşlılara yönelik tutumun değerlendirilmesi ve ilişkili olabilecek faktörlerin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Çalışma, 2017 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde görev yapmakta olan hemşireler üzerinde gerçekleştirilen kesitsel tipte bir araştırmadır. Çalışmanın amacına uygun literatürden de faydalanılarak bir anket form hazırlandı (9,11,13,14).

Hazırlanan anket form, hemşirelerin bazı sosyodemografik özelliklerini, yaşlılara tutum ile ilişkili olduğu düşünülen bazı faktörleri ve Kogan Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği'ni içermektedir.

Çalışmanın yapılabilmesi için Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Etik Kurulundan onay alınmıştır. Veri toplanabilmesi için Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Başhekimliği'nden gerekli izinler alınmıştır.

Çalışma süresince Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde çalışan hemşireler çalışmanın konusu ve amacı hakkında bilgilendirildikten sonra çalışmaya katılmayı kabul eden 306 (%85.0) hemşire çalışma grubunu oluşturdu. Çalışma süresince, görev yerinde bulunmayan ve çalışmaya katılmayı kabul etmeyen 54 hemşire (%15.0) çalışma kapsamı dışında tutuldu.

Yaşlılara yönelik tutumun değerlendirilmesi için Kogan Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği kullanıldı. Ölçek, 1961 yılında, Kogan tarafından geliştirilmiş olup (13), Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği Duyan ve arkadaşları tarafından 2013 yılında yapılmıştır (14). Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği'nden alınacak puanlar 34-238 arasında değişmekte olup,

alınan puan arttıkça hemşirelerin yaşlılara yönelik olumlu tutumu artmaktadır.

Bu çalışmada hemşirelerin aile gelir durumu kendi algılarına göre “kötü, orta ve iyi” olarak değerlendirildi.

Veriler, bilgisayar ortamında SPSS (versiyon 15.0) istatistik paket programında değerlendirildi. Tanımlayıcı verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, ortanca, minimum-maksimum değerleri kullanıldı. Verilerin analizinde univariate ve multivariate lineer regresyon analizi kullanıldı. İstatistiksel anlamlılık değeri olarak $p \leq 0.05$ kabul edildi.

BULGULAR

Çalışma grubunun %84.1’i kadın, %15.9’u erkek, yaş ortalaması(\pm SD) 29.3(\pm 6.8) idi. Çalışma grubunun sosyodemografik özelliklerine ve yaşlı tutumu ile ilişkili olabilecek bazı faktörlere göre dağılımı Tablo I’de verilmiştir.

Çalışma grubunun Kogan yaşlılara yönelik tutum ölçeğinden aldıkları puan ortalaması(\pm SD) 150.7 (\pm 29.9), puan ortancası (min-maks) 153.0 (55.0-212.0) idi. Tek değişkenli analiz sonuçlarına göre Kogan yaşlı tutum ölçeğinden alınan puanlar, aile gelir durumu düşük olanlarda, 65 yaş üstü bireyle aynı evde yaşayanlarda, ailesinde bakımından sorumlu olduğu yaşlı olanlarda, yaşlandığında çocuklarıyla beraber yaşamak isteyenlerde, yaşlı hastaya bakım vermek isteyenlerde, yaşlılara bakım verirken mutlu hissedenlerde daha yüksekti. Tek değişkenli analiz sonucunda yaşlılara yönelik tutum ile ilişkili($p < 0.05$) bulunan değişkenlerle yapılan çoklu lineer regresyon analizi sonuçlarına göre aile gelir durumu düşük olanlarda ve yaşlandığında çocuklarıyla birlikte yaşamak isteyenlerde Kogan Yaşlılara yönelik Tutum Ölçeğinden alınan puanlar daha yüksekti. Çalışma grubunun Kogan Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeğinden aldıkları puan ortancaları(min-maks) ve ilişkili faktörlerin univariate/multivariate lineer regresyon analiz sonuçları Tablo II’de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma grubunun sosyodemografik özelliklerine ve yaşlı tutumu ile ilişkili olabilecek bazı faktörlere göre dağılımı

		N (%)
Yaş grubu	≤ 26	106 (35.1)
	27-35	147 (48.7)
	≥ 36	49 (16.2)
Cinsiyet	Kadın	254 (84.1)
	Erkek	48 (15.9)
Öğrenim Durumu	Sağlık Meslek Lisesi	103 (34.1)
	Önlisans	81 (26.8)
	Lisans/ Lisansüstü	118 (39.1)
Aile Gelir Durumu	Düşük	25 (8.3)
	Orta	244 (80.8)
	Yüksek	33 (10.9)
Yaşamının büyük kısmının geçtiği yer	İl	237 (78.5)
	İlçe/Köy	65 (21.5)
Günde ortalama çalıştığı saat	8 saat \geq	172 (57.0)
	8 saat $<$	130 (43.0)
65 yaş üstü bireyle aynı evde yaşama	Evet	57 (18.9)
	Hayır	245 (81.1)
Ailesinde bakımından sorumlu olduğu yaşlı varlığı	Evet	63 (20.9)
	Hayır	239 (79.1)
Yaşlandığında çocuklarıyla beraber yaşamak isteme durumu	Evet	151 (50.0)
	Hayır	151 (50.0)
Yaşlı hastaya bakım vermek isteme durumu	Evet	124 (41.1)
	Hayır	178 (58.9)
Yaşlılara bakım verirken mutlu hissetme durumu	Evet	177 (58.6)
	Hayır	125 (41.4)

TARTIŞMA

Küresel demografik değişim sonucu sağlık hizmeti sunumunda artan yaşlı hasta sayısı dikkate alındığında yaşlılarla çalışmayı öğrenmiş ve bilgili hemşirelere dünya çapında artan bir ihtiyaç vardır (15). Yaşlıların büyük çoğunluğunun en az bir kronik hastalığa sahip olduğu ve gençlere göre daha fazla sağlık hizmetine ihtiyaç duyduğu düşünüldüğünde yaşlılar sağlık hizmeti sunumunda önemli yer kaplamaktadır. Hemşirelerin yaşlılara yönelik tutumu, onlara sunulan sağlık hizmetinin

kalitesini etkilediği için oldukça önemlidir (16).

Çalışmada hemşirelerin Kogan yaşlılara yönelik tutum ölçeğinden aldıkları puan ortalaması 150.7 bulundu. Türkiye’de başka bir üniversite hastanesinde yapılan çalışmada (17) ve Adıbelli’nin Erzurum’da yaptığı çalışmada (18) hemşirelerin Kogan puan ortalaması daha düşük olarak bildirilmiştir. Courtney ve arkadaşlarının yaptığı derlemede hemşirelerin yaşlılara yönelik orta derecede

Tablo II. Çalışma grubunun Kogan yaşlılara yönelik tutum ölçeğinden aldıkları puan ortancaları (min-maks) ve ilişkili faktörlerin univariate/multivariate lineer regresyon analiz sonuçları

		Kogan yaşlı tutum ölçeği ortanca (min-max)	Univariate Analiz β (CI%95)	Multivariate Analiz β (CI%95)
Yaş grubu	≤26	154 (60-207)	-0.001	
	27-35	152 (55-212)	(-0.017 - 0.015)	
	≥36	153 (78-188)		
Cinsiyet	Kadın	153 (55-210)	0.000	
	Erkek	152 (60-212)	(-0.03 - 0.03)	
Öğrenim Durumu	Sağlık Meslek Lisesi	148 (55-207)	0.009 (-0.003 - 0.02)	
	Ön lisans	158 (60-212)		
	Lisans/ Lisansüstü	155 (96-200)		
Aile Gelir Durumu	Düşük	164 (78-212)	-0.39 (-0.64 - -0.14) **	-0.028 (-0.52 - -0.004)*
	Orta	152 (61-207)		
	Yüksek	145 (55-210)		
Yaşamının büyük kısmının geçtiği yer	İl	152 (55-212)	0.024 (-0.003 - 0.51)	
	İlçe/Köy	167 (61-205)		
Günde ortalama çalıştığı saat	8 saat ≥	157 (55-212)	-0.006 (-0.028 - 0.017)	
	8 saat <	146 (60-207)		
65 yaş üstü bireyle aynı evde yaşama	Evet	167 (92-212)	-0.046(-0.074 - -0.019) ***	-0.009 (-0.042 - 0.023)
	Hayır	151 (55-207)		
Ailesinde bakımından sorumlu olduğu yaşlı varlığı	Evet	162 (96-212)	-0.045 (-0.071 - -0.018)***	-0.029 (-0.059 - 0.002)
	Hayır	149 (55-207)		
Yaşlandığında çocuklarıyla beraber yaşamak isteme durumu	Evet	157 (83-212)	-0.048 (-0.069 - -0.027)***	-0.034 (-0.056 - -0.12)**
	Hayır	148 (55-199)		
Yaşlı hastaya bakım vermek isteme durumu	Evet	159 (97-212)	-0.05 (-0.072 - -0.028)***	-0.013 (-0.043 - 0.016)
	Hayır	147 (55-200)		
Yaşlılara bakım verirken mutlu hissetme durumu	Evet	156 (95-212)	-0.051 (-0.072 - -0.029)***	-0.027 (-0.055 - 0.001)
	Hayır	145 (55-197)		
R ² : F:	0.147		8.456***	

*p≤0.05 **p≤0.01 ***p≤0.001

olumlu tutuma sahip olduğu bildirilmektedir (16). Liu ve arkadaşlarının yaptığı derlemede ise hemşirelerin yaşlılara yönelik tutumları 2000' yılından bu yana daha az olumlu olduğu, ancak çalışmaların çoğunda olumlu tutumlar bildirildiği rapor edilmektedir (19). Yapılan çalışmalarda hemşirelerin yaşlılara yönelik tutumlarındaki bildirilen farklı sonuçların nedenleri arasında çalışmaların yapıldığı popülasyonlar arasındaki sosyodemografik özelliklerin, toplumsal normların ve kültürel özelliklerin farklılığı sayılabilir. Türk toplumunun kültürel yapısında bulunan yaşlıya değer verme, saygı duyma gibi kavramların yaşlılara karşı olumlu tutuma katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Yapılan multivariate lineer regresyon sonucuna göre aile gelir durumunun düşük olması yaşlılara yönelik pozitif tutumla ilişkili bulundu. Hweidi ve arkadaşlarının çalışmasında da benzer sonuç bildirilmiştir (9). Gelir düzeyi ile yaşlıya yönelik tutum arasında ilişki bulunmadığı bildiren çalışmalar da mevcuttur (20-22). Sanayileşmenin artması, geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçiş yaşlılara yönelik olumsuz tutumların ortaya çıkmasında etkili olabilmektedir (10). Gelir düzeyi düşük aileler, geniş aile yapısına ve Türk toplumunun geleneksel yapısına daha fazla sahip olabileceği için yaşlılara yönelik tutumları daha olumlu bulunmuş olabilir.

Türkiye'de yaşlıların %44'ü, çok ileri yaşlı grubundakilerin ise %57'si çocuklarıyla aynı evde yaşamaktadır. Bu durum, ülkemizde yaşlı bakımında en önemli yeri ailenin ve çocukların tuttuğunu göstermektedir (23). Çalışmada, hemşirelerin yaşlılara yönelik tutumunu etkileyen diğer bir faktör de yaşlandığında çocuklarıyla birlikte yaşamak isteme durumu idi. Yaşlandığında çocuklarıyla birlikte yaşamak isteyenlerde yaşlılara yönelik tutum daha olumlu saptandı. Turan ve arkadaşlarının çalışmasında da benzer sonuç bildirilmiştir (22). Yaşlandığında çocuklarıyla yaşamak isteyenler yaşlılarla daha fazla empati

yapabildiği için daha olumlu tutum içinde olabilirler.

Hemşirelerin yaşlılara yönelik olumlu tutumunun geliştirilmesi için yaşlılara ve yaşlıların sorunlarına karşı farkındalık ve bilgilerinin artırılması faydalı olabilir. Lisans eğitimlerinde yaşlılıkla ilgili teorik derslerin, uygulamalı eğitimlerin bulunması ve yaşlılara yönelik sosyal sorumluluk projelerine katılımları sağlanabilir. Çalışma sonuçları, hemşirelerin yaşlılara yönelik tutumunu etkileyen faktörlerin nitel çalışmalarla daha ayrıntılı olarak belirlenebilmesi için yol gösterici olabileceği kanısına varıldı.

Çıkar Çatışması ve Fonlama

Çalışma için finansal destek alınmamıştır. Yazarlar çıkar çatışması olmadığını belirtir.

Çalışmanın bildirisi daha önce 17-19 Eylül tarihlerinde Roma'da '8th International Conference on Epidemiology & Public Health' isimli kongrede sunulmuştur.

KAYNAKLAR

1. World Health Organization. World report on ageing and health. World Health Organization, 2015.
2. World Health Organization, Ageing and health. <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health> erişim tarihi:19.03.2019
3. Lena A, Ashok K, Padma M, et al. Health and social problems of the elderly: A cross-sectional study in Udipi Taluk, Karnataka. Indian journal of community medicine official publication of Indian Association of Preventive & Social Medicine, 2009; 34: 131-134
4. Mosher-Ashley PM, Ball P. Attitudes of college students toward elderly persons and their perceptions of themselves at age 75. Educational Gerontology, 1999; 25: 89-102
5. Lambrinou E, Sourtzi P, Kalokerinou A, et al. Attitudes and knowledge of the Greek nursing students towards older people. Nurse education today, 2009; 29: 617-622
6. Koh LC. Student attitudes and educational support in caring for older people—a review of literature. Nurse Education in Practice, 2012; 12: 16-20
7. Söderhamn O, Lindencrona C, Gustavsson SM. Attitudes toward older people among nursing students and registered nurses in Sweden. Nurse education today, 2001; 21: 225-229
8. Rogan, F, Wyllie, A. Engaging undergraduate nursing students in the care of elderly residents in Australian nursing homes. Nurse Education in Practice, 2003; 3: 95-103

9. Hweidi IM, Al-Obeisat SM. Jordanian nursing students' attitudes toward the elderly. *Nurse education today*, 2006; 26: 23-30
10. Özdemir Ö, N Bilgili. Sağlık hizmetlerinde yaşlı ayrımcılığı. *Güllhane Tıp Dergisi*, 2014; 56: 128-131
11. Rush KL, Hickey S, Epp S, et al. Nurses' attitudes towards older people care: An integrative review. *Journal of clinical nursing*, 2017; 26: 4105-4116
12. Ridgway V, Mason-Whitehead E, McIntosh-Scott A. Visual perceptions of ageing: A longitudinal mixed methods study of UK undergraduate student nurses' attitudes and perceptions towards older people. *Nurse education in practice*, 2018; 33: 63-69
13. Kogan N. Attitudes toward old people: The development of a scale and an examination of correlates. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 1961; 62:44
14. Duyan V, Gelbal S. Yaşlılara yönelik tutum ölçeği'nin bir grup üniversite öğrencisi üzerinde türkçeye uyarlama çalışması. *Turkish Journal of Geriatrics*, 2013; 16: 202-209
15. Plonczynski DJ, Ehrlich-Jones L, Robertson JF et al. Ensuring a knowledgeable and committed gerontological nursing workforce. *Nurse Education Today*, 2007; 27: 113-121
16. Courtney M, Tong S, Walsh A. Acute-care nurses' attitudes towards older patients: A literature review. *International journal of nursing practice*, 2000; 6: 62-69
17. Zehirlioğlu L, Yönt GH, Bayat E, et al. Hemşirelerin yaşlılara yönelik tutumları ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik E-Dergisi*, 2015; 3: 10-17
18. Adibelli D, Kılıç D. Difficulties experienced by nurses in older patient care and their attitudes toward the older patients. *Nurse education today*, 2013; 33: 1074-1078
19. Liu YE, Norman IJ, While AE. Nurses' attitudes towards older people: A systematic review. *International Journal of Nursing Studies*, 2013; 50: 1271-1282
20. Hweidi I, Al-Hassan M. Jordanian nurses' attitudes toward older patients in acute care settings. *International nursing review*, 2005; 52: 225-232
21. Yazıcı SÖ, Kalaycı I, Kaya E, et al. Attitudes of Students Studying In Health Related Departments towards the Elderly. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 2016; 15: 601-614
22. Turan E, Yanardag M, Metintas S. Attitudes of students of health sciences towards the older persons. *Nurse education today*, 2016; 36: 53-57
23. Tezcan S, Seckiner P. Türkiye'de Demografik Değişim; Yaşlılık Perspektifi. Editorler; Aslan D, Melikşah E. Yaşlı Sağlığı: Sorunlar ve Çözümler, 1. Baskı, Hasuder Yayın, 2012, 6